

Warszawa, 27-02-2025 r.

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Adam Krzywoń

XI.816.3.2015.JK

Pani
Katarzyna Lubnauer
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Edukacji Narodowej
ePUAP

Szanowna Pani Minister,

Rzecznik Praw Obywatelskich – stojąc na straży przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela, a także będąc odpowiedzialnym za wykonywanie zadań niezależnego organu do spraw równego traktowania – z uwagą monitoruje działania władz publicznych, mające na celu zapewnienie realizacji prawa mniejszości do nauczania własnego języka, a także historii, geografii i kultury mniejszości.

Jedną z podstawowych gwarancji korzystania z prawa do nauczania własnego języka, kultury czy historii jest zapewnienie społecznościom mniejszościowym dostępu do podręczników i materiałów edukacyjnych z tych przedmiotów, dostosowanych do aktualnej podstawy programowej. Tymczasem, do Rzecznika Praw Obywatelskich od lat wpływają skargi przedstawicieli mniejszości, z których wynika, że mierzą się oni z problemem braków w zaopatrzeniu w podręczniki oraz inne materiały edukacyjne. Problem ten był wielokrotnie podnoszony przez stronę społeczną na forum Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Komisji Mniejszości

Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, a ostatnio – podczas drugiego panelu konferencji pt. „20 lat ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym – historia, funkcjonowanie i przyszłość”, zorganizowanej 4 lutego 2025 roku w ramach uroczystości związanych z rocznicą uchwalenia tej ustawy. Powyższe prowadzi do wniosku, że obecny system wydawania podręczników oraz innych materiałów edukacyjnych do nauczania języków mniejszości narodowych i etnicznych, języka regionalnego oraz innych przedmiotów służących zachowaniu tożsamości mniejszości nie stwarza dogodnych warunków umożliwiających zapewnienie niezbędnych potrzeb edukacyjnych mniejszości.

Warto przypomnieć, że z wiążących Polskę zobowiązań międzynarodowych, w szczególności art. 8 Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, przyjętej w Strasburgu w dniu 5 listopada 1992 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 137, poz. 1121, dalej: Karta) oraz art. 12 i art. 14 Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych, sporządzonej w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209; dalej: Konwencja), wynika proaktywna rola państwa polegająca na zapewnieniu możliwości realizacji prawa mniejszości do nauki własnego języka oraz innych przedmiotów pozwalających podtrzymać własną tożsamość kulturową, w tym poprzez zapewnienie odpowiednich pomocy naukowych.

Zgodnie z art. 8 ust. 1 pkt a (I), b (I) i c (I) oraz pkt g Karty, Polska jest zobowiązana do udostępniania oświaty w językach mniejszościowych i języku regionalnym na poziomach przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz do podjęcia kroków w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada dany język. Aby nauczanie języków mniejszościowych oraz nauka w tych językach w ogóle były możliwe, państwo musi zabezpieczyć niezbędne środki finansowe na ten cel, a także zapewnić odpowiednią kadrę pedagogiczną i pomoce naukowe, na co wyraźnie wskazano w pkt 87 Raportu wyjaśniającego do Karty¹. Brak efektywnego systemu wydawania i dystrybucji podręczników i materiałów edukacyjnych dla mniejszości w Polsce został zauważony w IV Opinii Komitetu Ekspertów Europejskiej Karty języków regionalnych i

¹ Raport wyjaśniający do Europejskiej Karty Języków regionalnych lub mniejszościowych, dostępny pod adresem: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900016806d3648> [dostęp 11.02.2025 r.].

mniejszościowych², w której zaleceniach podkreślono konieczność podjęcia przez Polskę pilnych działań w tym zakresie³.

Z art. 12 ust. 3 oraz art. 14 ust. 2 Konwencji wynika z kolei obowiązek państwa polegający na zapewnieniu mniejszościom dostępu do edukacji odpowiedniej jakości na wszystkich poziomach, w tym do nauki języka mniejszości albo nauki w tym języku. Kluczowym elementem pozwalającym na spełnienie ww. zobowiązania jest zapewnienie dostępu do materiałów edukacyjnych, w szczególności podręczników. Przy czym, jak zaznaczono w punkcie 160 czwartej opinii Komitetu doradczego ds. Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych w sprawie Polski „(...) opracowywanie materiałów do nauczania i uczenia się języków mniejszościowych stanowi obowiązek władz i nie powinno zależeć od inicjatywy stowarzyszeń mniejszościowych oraz ich możliwości finansowych w zakresie opłacania kosztów z góry”⁴. Powyższa uwaga znalazła odzwierciedlenie w Rezolucji CM/ResCMN (2020) 12 Rady Europy z dnia 21 listopada 2020 r. w sprawie realizacji przez Polskę Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych, w której podkreślono konieczność wdrożenia działań mających na celu przyjęcie większej odpowiedzialności za wydanie nowych materiałów edukacyjnych⁵.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1264, ze zm.),

² Czwarta Opinia Komitetu Ekspertów Europejskiej Karty języków regionalnych i mniejszościowych, dostępna pod adresem: <https://rm.coe.int/polandecrml4-en/1680ac6470> [dostęp 11.02.2025 r.].

³ Zalecenia CM/RecChL(2023)6 przyjęte przez Komitet Ministrów dnia 13 grudnia 2023 r. w sprawie realizacji przez Polskę postanowień Europejskiej Karty języków regionalnych i mniejszościowych, dostępne pod adresem: [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680add29e%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680add29e%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) [dostęp 11.02.2025 r.].

⁴ Czwarta opinia Komitetu Doradczego ds. Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych, przyjęta w dniu 6 listopada 2019 r. (ACFC/OP/IV(2019)003) dostępna pod adresem: <https://rm.coe.int/4th-op-poland-pl/1680998acb> [dostęp 11.02.2025 r.].

⁵ Rezolucja CM/ResCMN(2020)12 Rady Europy z dnia 21 listopada 2020 r. w sprawie realizacji przez Polskę Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych, dostępna pod adresem: [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680a0112c%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680a0112c%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) [dostęp 11.02.2025 r.].

zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o udzielenie informacji na temat podejmowanych i planowanych działań resortu edukacji w celu zapewnienia uczniom i uczennicom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych i społeczności posługującej się językiem regionalnym dostępu do podręczników oraz innych materiałów edukacyjnych.

Będę ponadto zobowiązany za przedstawienie Rzecznikowi Praw Obywatelskich informacji o wysokości środków przeznaczonych w okresie od 2022 roku do 2024 roku na dofinansowanie podręczników oraz materiałów edukacyjnych dla mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym wraz z wykazem pozycji zrealizowanych z tych środków.

Z poważaniem

Adam Krzywoń

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

1. Pani Posłanka Wanda Nowicka, Przewodnicząca Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP;
2. Pan Tomasz Szymański, Współprzewodniczący KWRiMNiE, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji;
3. Pan Grzegorz Kuprianowicz, Współprzewodniczący KWRiMNiE, Prezes Towarzystwa Ukraińskiego.